

злочину, а поряд з об'єктивною стороною утворює систему об'єктивних ознак складу злочину. Відтак теорія складу злочину набуває своєї завершеності, має чотири системні елементи: 1) об'єктивну сторону; 2) протиправність; 3) суб'єкт; 4) суб'єктивну сторону. Зазначена структура складу злочину, як системи, може ефективно застосовуватися у правовій практиці. Адже визначення форми та ознак діяння як злочинного містить об'єктивна сторона складу злочину; протиправність засвідчує спрямованість діяння проти цінностей та інтересів, які містить право або ж які захищаються правом, з конкретизацією за необхідності матеріальних ознак; суб'єкт злочину у його складі розкриває ознаки та характеристики особи, яка вчиняє злочин; суб'єктивна сторона вказує на психічні, вольові характеристики злочинного діяння.

Висловлена наукова позиція є важливою в умовах осучаснення вітчизняної кримінально-правової доктрини та модернізації кримінального закону, потребує подальшої наукової розробки з метою ефективного застосування.

Список використаної літератури:

1. Малиновский А.А. Сравнительное правоведение в сфере уголовного права. – М., 2002. – 376 с.
2. Бабаев В.К. Советское право как логическая система. – М., 1978. – 209 с.
3. Фесенко Є. Цінності як об'єкт злочину / Є. Фесенко // Право України. – 1999. – № 6 – С. 75-78.
4. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право: Навчальний посібник / За заг. ред. М.І. Хавронюка. – К.: Ваіте, 2014. – 944 с.

Ключові слова: кримінальне право, кримінальний закон, об'єктивування у кримінальному праві, об'єкт кримінального права, теорія складу злочину, цінності, інтереси, протиправність.

Ключевые слова: уголовное право, уголовный закон, об'єктивирование в уголовном праве, об'єкт уголовного права, теория состава преступления, ценности, интересы, противоправность

Key words: criminal law, objectification in the criminal law, object of the criminal law, theory of corpus delicti, values, interests, wrongfulness.

ГОРБАЧОВА ІРИНА МИХАЙЛІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент*

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ У ЗАПРОВАДЖЕННІ ІНСТИТУТУ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ

З вересня 2019 року в Україні було розпочато реформу кримінального законодавства України. Сучасні вимоги соціально-економічного стану держави та чинні положення кримінального законодавства

об'єктивно обумовлюють процес перегляду існуючого підходу до визначення злочинності та караності діяння, та інших кримінально-правових наслідків в Україні. І, зрозуміло, що вироблення нової концепції кримінально-правової протидії суспільно-небезпечним проявам має бути виваженим та чітким і зрозумілим для правозастосувача.

Виходячи з проміжних даних щодо опрацювання проекту (концепції) кримінального законодавства, робочою групою з питань розвитку кримінального права пропонується передбачити новий для України захід кримінально-правового впливу – заходи безпеки [1]. Серед іншого пропонується визначити питання поняття та видів заходів безпеки, загальні засади їх застосування, та окремо виділяються: примусова психіатрична допомога, обмежувальні заходи оприлюднення інформації про засудження особи.

В Україні перший крок до впровадження альтернативних покаранню заходів кримінально-правового впливу було здійснено 18 квітня 2013 р., коли Законом № 222-VII назва розділу XIV була викладена в редакції «Інші заходи кримінально-правового характеру». Відповідно, в даному розділі, окрім примусових заходів медичного характеру та примусового лікування, законодавець передбачив новий захід, відмінний від покарання, – спеціальну конфіскацію. Натомість, і первинна редакція ст.ст. 96-1 та 96-2 КК України, та її подальші зміни (з квітня 2013р. вже було внесені шість змін до цього інституту) свідчили про хаотичність законодавства у визначенні підстав застосування спеціальної конфіскації, а це, в свою чергу, свідчить про непродуктивність кримінально-правової політики в цьому питанні, та недостатнє розуміння правової природи спеціальної конфіскації. Як наслідок у деяких випадках суди (у справі № 764/10387/13-к, у справі № 344/6001/15-к, справі № 550/421/16-к, у справі № 11-кп/791/136/17) [2] застосовували спеціальну конфіскацію по аналогії з порядком призначення покарання. Така ситуація була викликана саме невизначеністю правової природи спеціальної конфіскації, основною ідеєю якої є спрямованість на попередження і припинення порушення права, або на припинення дій, що порушують (або здатні порушити) інтереси інших осіб, суспільства, держави, усунення передумов криміногенної ситуації, попередження вчинення такою особою нових суспільно небезпечних діянь з використанням певних предметів. Виходячи з наявної інформації про запропоновану систему заходів кримінально-правового впливу, відмінних від покарання, яка міститься в концепції кримінального законодавства [1] (далі – в концепції), конфіскація та вилучення майна виводиться за межі заходів безпеки, а в розділі про заходи безпеки спеціальна конфіскація не передбачається, тож правова природа цього заходу також залишається під питанням.

Щодо такого заходу як вилучення майна, яке запропоноване в концепції окремим заходом в одному розділі з конфіскацією майна, то тут слід зазначити, що цей захід не є вкрай новим для кримінального законодавства України. Норми Особливої частини КК України передбачали застосування таких заходів як вилучення та знищення вилучених предметів. Так, в редакції КК до внесення змін Законом № 1019-VIII від 18.02.2016 р., санкція ч. 3 ст. 204 КК та ч. 2 ст. 203¹ КК України передба-

чала в якості обов'язкового кримінально-правового заходу – вилучення недоброякісної сировини (матеріалів), а також дисків для лазерних систем зчитування, матриць, обладнання чи сировини для їх виробництва. Законом № 1019-VIII від 18.02.2016 р. ці заходи було просто виключені з санкцій вказаних статей, і сьогодні в Загальній частині це питання не врегульовано. З огляду на вказане, вбачається за доцільне передбачити в якості заходу кримінально-правового впливу вилучення майна з визначенням його правової природи.

Виходячи наявної інформації щодо запропонованої робочою групою з питань розвитку кримінального права концепції кримінального законодавства такий захід як примусове лікування в подальшому не розглядається як захід кримінально-правового впливу. Чинне кримінальне законодавство України сьогодні відносить його до інших заходів кримінально-правового характеру – в межах Розділу XIV КК України. Буквальне тлумачення змісту ст. 96 КК України свідчить, що застосування примусового лікування обумовлюється наявністю у особи, яка вчинила злочин, хвороби, що становить небезпеку для здоров'я інших осіб, тобто конкретно констатованим «небезпечним» станом особи. Не можна нівелювати значення алкоголізму та наркоманії в механізмі злочинної поведінки. Алкоголь, поряд з іншими одурманюючими речовинами, має неабияке значення в порушенні балансу сил збудження і гальмування, що створює у результаті психічні аномалії, що обумовлюють агресивні реакції. Зарубіжний досвід свідчить [3, с. 30], що в світовій практиці склалося декілька позицій з питання застосування примусового лікування до алкоголіків та наркоманів: від майже повного виправдання злочинної поведінки особи, яка знаходилася у стані сп'яніння, передбачення тільки добровільного лікування таких осіб, з можливістю звільнення їх від покарання, до обов'язкового примусового лікування осіб, хворих на наркоманію чи алкоголізм, які вчинили на цьому ґрунті злочин. Для України в цьому питанні позитивним вважається досвід останньої групи країн.

Обмеження (позбавлення) певних прав в зарубіжному кримінальному праві не зводиться лише до позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю. Воно може включати також і обмеження: права на обрання чи призначення на посади в державних органах та комерційних структурах, (КК Литви, КК Швейцарії, КК Сан-Марино та ін.); батьківської чи опікунської влади (КК Швейцарії, КК Іспанії, КК Сан-Марино); права на перебування у певних районах, у певній місцевості (КК Швейцарії); права на отримання дозволу чи прав, передбачених спеціальним законом (права керувати транспортними засобами – КК Франції, Іспанії, Італії, ФРН та ін.). Тож вбачається актуальним розширення вже існуючих за чинним КК України правообмежень (концепція пропонує відносити обмежувальні заходи до заходів безпеки). Так, наприклад, діючий КК України передбачає можливість позбавлення особи водійських прав на строк до 3 років, лише у випадку вчинення злочину, передбаченого ст. 286 КК України. При цьому не враховується той факт, що винний може вчинити і умисне тяжке тілесне ушкодження або позбавити людину життя шляхом здійснення умисного наїзду транспортним засобом. Суд кваліфікує вчинене лише

як злочин проти життя, здоров'я особи, санкції за вчинення яких не передбачають позбавлення водійських прав. Втім це не є правильним, адже особа умисно використовує джерело підвищеної небезпеки та порушує правила дорожнього руху для спричинення тяжких наслідків. Дослідження зарубіжного досвіду кримінально-правової протидії порушенням чинних на транспорті правил (КК ФРН, Польщі, Болгарії, Франції, Іспанії, рівень смертності від ДТП в яких значно нижчий від України) показало, що вказані країни, окрім передбачення більш широкого кола кримінально-караних дій, пов'язаних з порушенням правил безпеки дорожнього руху, в своєму арсеналі використовує такий захід кримінально-правового характеру як позбавлення права управління транспортним засобом. Враховуючи вищенаведене та досвід зарубіжних країн, пропонується в Загальній частині КК України передбачити порядок та умови застосування позбавлення права на керування транспортними засобами в якості заходу безпеки.

Також відповідно до концепції пропонується ввести невідомий кримінальному праву України захід, як опублікування вироку. Необізнаність оточуючих людей щодо потенційної «небезпеки», що виходить від особи, яка вже була засуджена за насильницький злочин, позбавляє їх можливості упередити порушення своїх прав, не допустити вчинення злочину цією особою, що фактично призводить до порушення права особи на особисту безпеку. Слід згадати, що до прийняття КПК 2012 року згідно з ч.3 ст.404 КПК України 1963р. існував дещо схожий процесуальний захід, який застосовувався з метою забезпечення виховного впливу. Зарубіжному законодавству відомий такий захід, що дозволяє оточуючих повідомити про можливу загрозу з боку особи, засудженої за насильницький злочин (республіці Польщі, Сан-Марино, Швейцарії, ФРН, США (Закон Меган). Враховуючи вищевикладене, актуальним з точки зору забезпечення особистої безпеки людей є інформування оточуючих щодо можливої небезпеки, яка виходить від особи, яка відбувала покарання за тяжкий або особливо тяжкий насильницький злочин. Перспективним у попередженні злочинності вбачається застосування в якості заходу безпеки опублікування вироку.

В кримінальному законодавстві різних країн схожі або однакові за своєю сутністю заходи безпеки називаються по-різному, враховуючи специфіку термінології кримінального законодавства, що викликано культурою суспільства та правовими ідеологіями, які домінують у певному суспільстві. Слід зазначити, що сутність та підстави їх призначення здебільшого визнаються однаково всіма країнами. Підставами призначення заходів безпеки визнаються: „суспільно небезпечний стан” особи, що виявляється у вчиненні нею суспільно небезпечного діяння та схильністю до його вчинення, злочинною діяльністю; підвищена криміногенність елементів конкретних життєвих ситуацій (пов'язані з оборотом зброї чи інших предметів, вилучених з цивільного обороту), а їх основною метою – захист суспільства від антисоціальної активності таких осіб, криміногенність ситуації. Тому вбачається за доцільне в першу чергу визначити правову природу та призначення (підстави та мету) заходів безпеки, що дозволить оптимально відпрацювати систему таких заходів та порядок їх застосування.

Список використаної літератури:

1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/nikolaj.havronuk/posts/3204981039533579>
2. Єдиний державний реєстр судових рішень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://reyestr.court.gov.ua/>
3. Горбачова І.М. Примусове лікування в кримінальному праві: зарубіжний і вітчизняний досвід регулювання /І.М. Горбачова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – Випуск 22. Частина 2. Том 3. – Ужгород, 2013 – С. 30-35

Ключові слова: заходи безпеки, конфіскація, спеціальна конфіскація, примусове лікування, опублікування вироку, обмеження прав, вилучення майна.

Ключевые слова: меры безопасности, конфискация, специальная конфискация, принудительное лечение, опубликование приговора, изъятие имущества.

Key words: security measures, confiscation, special confiscation, compulsory treatment, publication of sentence, restriction of rights, confiscation of property.

ГУМЕНЮК ВІТАЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук*

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ: ВПЛИВ НА СВІДОМІСТЬ ТА РОЛЬ У ЖИТТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Запровадження інституту кримінальних проступків є досить нагальним та важливим кроком задля правового забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань.

Завданнями кримінального судочинства є, зокрема, швидке і повне розслідування кримінальних правопорушень, викриття винних та забезпечення правильного застосування кримінального закону. Кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності і жоден невинний не був покараний.

Чинне кримінальне законодавство передбачає поняття та класифікацію злочинів (статті 11 та 12 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [1].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» № 7279-д прийнятий Верховною Радою України 22 листопада 2018 року, підписаний Президентом України 19 квітня 2019 року та опубліковано в газеті Верховної Ради України – «Голос України» 24 квітня 2019 року [2, 3]. Закон України «Про внесення змін до розділу II «Перехідні положення» Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо